

Nada Colnar

Na napakah se učimo

V prejšnji številki je bila s teoretičnim prispevkom uvedena rubrika, ki naj bi bila prevajalcem v pomoč, ko prevajajo v slovenščino, oziroma naj bi v njej našli odgovore na jezikovna vprašanja, ki se jim porajajo pri pisanju v slovenščini. Tokrat obravnavam konkretne napake z besedoslovne, besedotvorne in frazeološke jezikovne ravnine. Pri pisanju sem večinoma izhajala iz napak ali slogovnih spodrseljajev, na katere sem naletela pri lektoriranju Mostov.

* 40-letnica, 40. obletnica

Ker je lani naše društvo praznovalo 40. rojstni dan, konec leta pa smo slovesno počastili spomin na rojstvo največjega slovenskega pesnika pred 200 leti, bom začela z napakami, ki jih delamo pri pisanju in govorjenju o tovrstnih dogodkih.

Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev je bilo ustanovljeno pred 40 leti in je torej staro 40 let, zato lahko praznujemo dvoje, njegovo 40-letnico oziroma 40-letnico njegovega delovanja/obstoja in 40. obletnico njegove ustanovitve, tj. obletnico dogodka izpred 40 let. Če bi govorili ali pisali o 40-letnici ustanovitve in 40. obletnici delovanja, bi bilo narobe.

Prav takšnih napačnih zvez je bilo precej v zapisih in govorjenju o rojstnem dnevu dr. Francea Prešerna, saj smo brali in poslušali o 200-letnici Prešernovega rojstva in celo Prešernovi 200-letnici. Če bi pisci in govorci premislili o pomenu besed, bi ugotovili, da je 200-letnica rojstva (ali 20- ali 90-letnica rojstva) nesmiselna besedna zveza, ker toliko in toliko let traja življenje, obstoj, ne pa rojstvo, ustanovitev. Pri drugi besedni zvezi pa je jasno, da človekove 200-letnice ne moremo praznovati, ker nihče ne dočaka takšne starosti. Lahko praznujemo 200-letnico društva, 500-letnico mesta ali babičino 90-letnico, počastili pa smo le 200. obletnico pesnikovega rojstva.

* v primeru, na področju, v ... meri, do ... mere

Druga skupina napak prav tako kot prva sodi k frazeologiji, delu besedoslovja, ki se ukvarja s stalnimi besednimi zvezami. Gre za predložna rekla, ki pa so povečini nepotrebna, če nič drugega, kršimo, kadar jih uporabljamo, pravilo o jedrnatosti, eni od lastnosti dobrega jezikovnega sloga.¹ V Slovarju slovenskega knjižnega jezika so takšne zveze označene s kvalifikatorjem publ., v rabi so torej v publicističnem jeziku, zato je bolje, da se jim, če hočemo pisati zborni, izogibamo. Ker je nepotrebnost teh predložnih rekel najlepše razvidna iz konkretnih primerov, najprej navajam najbolj trdovratna oziroma najpogostejše rabljena skupaj z možnimi gospodarskimi zamenjavami, potem pa še oboje rabljeno v povedih.

v vsakem primeru
v nekaterih primerih

→ vedno, vsekakor
→ včasih, redko

¹ Najvažnejše lastnosti dobrega jezikovnega sloga so: slovniška pravilnost, besedna čistost, natančnost, besedna uglajenost, jasnost izražanja, jedrnatost, lahkotnost izražanja, naravnost in ustreznost. S. Trdina 1977, str. 11.

- v nobenem primeru → nikoli, nikakor
- v izjemnem primeru → izjemoma, redko
- v nasprotnem primeru → sicer, drugače, nasprotno
- v primeru eksotičnih jezikov → pri eksotičnih jezikih
- v veliki meri → predvsem, večinoma, precej, v glavnem, pretežno
- v večji meri → bolj
- v polni meri → popolnoma, v celoti, resnično, polno
- v zadostni meri → dovolj, zadosti
- v pretežni meri → pretežno, precej, večinoma
- v kolikšni meri → koliko
- v najmanjši možni meri → čim manj
- do te mere → toliko
- do neke mere → deloma, delno
- do določene mere → deloma, delno
- na področju konferenčnega tolmačenja → pri konferenčnem tolmačenju
- na področju jezikoslovja → v jezikoslovju
- na področju cen → pri cenah/glede cen/kar zadeva cene
- V vsakem primeru** je treba upoštevati, → **Vsekakor** je treba upoštevati, da gre za praktičen študij.
- ... **v nekaterih primerih** pa jih je nujno uporabljati. → ... **včasih/ponekod** pa jih je nujno uporabljati.
- V nobenem primeru** ga ne mislim še enkrat prositi za uslugo. → **Nikakor** ga ne mislim še enkrat prositi za uslugo.
- V izjemnih primerih** so dovoljevali tudi to. → **Izjemoma** so dovoljevali tudi to.
- To moraš storiti, **v nasprotnem primeru** boš izgubil delo. → To moraš storiti, **sicer** boš izgubil delo.
- K starejšim se zatečejo samo **v primeru** »eksotičnih« jezikov. → K starejšim se zatečejo samo **pri** »eksotičnih« jezikih.
- To je **v veliki meri** odvisno od tebe. → To je odvisno **predvsem** od tebe.
- Tam je honorar za prevod **v veliki meri** odvisen od prevajalčeve sposobnosti za pogajanje. → Tam je honorar za prevod **precej/predvsem/večinoma** odvisen od prevajalčeve sposobnosti za pogajanje.
- V večji meri** se je zanimal za oblikovne možnosti. → **Bolj** se je zanimal za oblikovne možnosti.
- Mislim, da sem mu pomagala **v zadostni meri**. → Mislim, da sem mu **dovolj** pomagala.
- V pretežni meri** dosedanje prakso opuščajo. → **Večinoma** dosedanje prakso opuščajo.
- Spraševal se je, **v kolikšni meri** mu bo to koristilo. → Spraševal se je, **koliko** mu bo to koristilo.

- Jezikovni krožki so delovali v vseh obdobjih, → Jezikovni krožki so delovali v vseh obdobjih, a v **polni meri** so živeli le v začetku. a **polno/resnično** so živeli le v začetku.
- Sklenili so, da se bodo v **najmanjši možni meri** oddaljevali od izvirnika. → Sklenili so, da se bodo **čim manj** oddaljevali od izvirnika.
- Pred kratkim so se težave zaostrele **do te mere**, da je bilo treba ukrepati. → Pred kratkim so se težave **tako** zaostrele, da je bilo treba ukrepati.
- To je **do neke mere/do določene mere** res. → To je **deloma/delno** res.
- Predavanja so posegla na vse ravni raziskovanja **na področju** konferenčnega tolmačenja. → Predavanja so posegla na vse ravni raziskovanja konferenčnega tolmačenja.
- Vpeljal je precej novosti **na področju** jezikoslovja. → V jezikoslovju je vpeljal precej novosti.
- Na področju** cen letos nič novega. → **Pri cenah** letos nič novega. / **Glede cen** letos nič novega. / **Kar zadeva cene**, letos nič novega.

* Lidija Šega : Šegova

Tudi imena in priimki so stalne besedne zveze, in sicer takšne z ujemačnim desnim prilastkom; čeprav bi kdo na prvi pogled rekel, da to za ženska imena ne velja, je pri njih prilastek prav tako ujemač, le da se sklanja po ničti (tretji) ženski sklanjatvi, npr. Lidija Šega – Lidije Šega, Lidiji Šega, Lidijo Šega ... Namenoma sem izbrala priimek, ki je posebnost, saj vem, da marsikdo pri teh primerih (med bolj znanimi članicami društva jih je kar nekaj s takšnimi priimki – Olga Shrestha, Nevenka Bura, Lea Caharija) dvomi, ali je sklanjal prav. Priimki s končnico -a se lahko sklanjajo po dveh sklanjativah, ne samo po tretji, ampak tudi po prvi ženski sklanjatvi, torej bi bilo prav tako mogoče Lidija Šega – Lidije Šege, Lidiji Šegi, Lidijo Šego ... Zanimiva je bila zmeda, ki je nastala pred nekaj leti v zvezi z imenom *Ita Rina - Ida Kravanja*, saj sta bili umetniško in pravo ime naše znane igralka najpogosteje sklanjani po različnih sklanjativah, videti pa je bilo prav vse različice: *Ite Rine - Ide Kravanje*, *Ite Rine - Ide Kravanja*, *Ite Rina - Ide Kravanja*, *Ite Rina - Ide Kravanje*.

Zaradi jedrnatosti besedila se besedni zvezi imena in priimka pogosto izognemo in rabimo samo priimek. Pri moških ni težav: *Clinton pripotuje v četrtek. Zbranim je spregovoril nadškof Rode. Čop in Špič osvojila zlato*. Pri ženskah pa so težave po mojem najočitnejše na športnih straneh časopisov, predvsem v naslovih. Redno beremo: *Seleš : Graff 6 : 3. Hingis spet slavi!* ali *Hrovat druga, Suhadolc šesta*. Iz zapisanega, če se na šport nič ne spoznamo, ne moremo razbrati, da je govor o ženskah. Kako torej ravnati v takšnih primerih?

Po priporočilu Jezikovnega razsodišča (izjava številka 244) naj priimkov za ženske praviloma sploh ne bi uporabljali samih, temveč le skupaj z imenom (lahko tudi skrajšanim, npr. M. Seleš, S. Graff, M. Hingis itd.). Če imena ne vemo, se napaki ali nesporazumu, zamenjavi z moškim enakega priimka, izognemo s posamostaljenim pridevnikom. Tako bi v navedenih primerih poleg *Monika Seleš : Stefi Graff 6 : 3* in *M. Seleš : S. Graff 6 : 3* itd. lahko zapisali še: *Seleševa : Graffova 6 : 3, Hingisova spet slavi!* in *Hrovatova druga, Suhadolčeva šesta*. Imamo torej možnost napisati ime (celotno ali skrajšano) in priimek ali samo priimek v obliki posamostaljenega svojilnega pridevnika.²

In kako ravnati, če se odločimo, da bomo pri pisanju ali govorjenju o ženski uporabili samo priimek in pred njim ogovorilni pridevek, akademski naslov ali funkcijo, npr. gospa, gospodična, doktorica, profesorica, ministrica, državna sekretarka itd.?

Slovenski pravopis, Pravila, navaja primera *lady Macbeth* in *doktorica Boršnikova*, v praksi pa so stvari prav zanimive. Prvemu primeru lahko dodamo še *lady Chatterley*, *Madame Bovary* in *Madame Butterfly*, kar kaže, da ob citatnih ogovorilnih pridevkih ne uporabljamo posamostajenega svojilnega pridevnika. Tudi nasploh se ta marsikomu zdi odvečen, nesodoben ali dokaz, da ženske in moški še vedno nismo enakopravni. S tega stališča je zanimiv primer prevod Flaubertove *Madame Bovary*. Leta 1935 je Vladimir Levstik ta roman v slovenščini naslovil *Gospa Bovaryjeva*, prevod lanske Sovretove nagrajenke Suzane Koncut pa nosi naslov *Gospa Bovary*. Tudi delo Virginije Woolf *Mrs. Dalloway* je (trideset let pozneje kot *Gospa Bovaryjeva*) prevedeno kot *Gospa Dalloway*.

* akademsko leto : študijsko leto

V enem izmed člankov za prejšnjo številko *Mostov* je bila uporabljena za tole pisanje zanimiva besedna zveza akademsko leto. Zanimiva zato, ker moram priznati, da sem jo »opazila« šele pri drugem branju besedila. Pri prvem se mi je zdelo, da je z njo vse v redu, jasno mi je bilo, kaj pomeni; ko sem besedilo brala drugič, pa sem se začela spraševati, ali sem na to zvezo že kdaj nalletela oziroma ali je v slovenščini res v rabi, in vedno bolj sem bila prepričana, da za ta pojem rabimo le izraz študijsko leto. Ker v Slovarju slovenskega knjižnega jezika pod geslom *akademski -a -o* takšne zveze ni bilo, prav tako pri nobenem drugem geslu, pod geslom *študijski -a -o* pa sem našla ustrezno razlago, in ker poleg tega Hornbyjev angleški slovar pod geslom *academic* navaja zvezo *the academic year*, sem sklepala, da gre za kršenje frazeološke norme zaradi vpliva tujejezične frazeologije, in besedno zvezo zamenjala.

Da ne bom ostala zgolj pri nasvetih, ki zadevajo besedne zveze – čeprav je frazeologija zelo zanimivo področje, ki ponuja obilo gradiva za obravnavo –, dodajam še primer iz besedotvorja in drugega iz pomenoslovja.

* študentje : študenti

Nekateri samostalniki moškega spola imajo v imenovalniku množine dve možni končnici, poleg končnice -i še končnico -je, npr. Hrvat – Hrvati in Hrvatje, študent – študenti in študentje. Pogostejša ali običajnejša, lahko bi celo rekli sodobnejša, je prva končnica, čeprav za nekatere takšne samostalnike velja nasprotno, da je končnica -i pri njih redkeje v rabi ali je celo stilno zaznamovana.³ O napakah tu pravzaprav ne moremo govoriti, ker se nekaterim zdi »lepša«, bolj domača,

² Kje so korenine rabe te oblike, izvemo v poglavju o živosti besedotvornih vrst in sredstev v Slovenski slovnici: »Tvornost ponskih obrazil lahko zamre samo za kak pomenski tip, za druge pomene pa je še zmeraj zelo živa; tako je s priponskima obraziloma -(i)ca in -ka, ko zaznamujeta ženski par moškemu, npr. *Smrekarica*, *Kežmanca*, *Pinterička*, *Tomšetka*, *Urekovka* itd., namesto česar se danes, posebno v meščanskih krogih, oficialno rabijo posamostajene pridevniške besede s pripono -ova/-eva, tj. *Smrekarjeva*, *Kežmanova*, *Pinteričeva*, *Tomšetova*, *Urekova* itd.« Jože Toporišič 2000, str. 161.

³ Slovenska slovnica o tej temi pravi: »Bolj običajna kot -i je končnica -je npr. pri samostalni-

slogovno ustrežnejša prva, drugim druga oblika, vedeti je le treba, da je oblika s končnico -i po večini sodobnejša, in paziti, da je pri isti besedi v vsem besedilu rabljena ista končnica.

* določen : neki, posamezen

Z besedo določen, deležnikom glagola določiti, v nekaterih pomenih ni nič narobe. Pravilno je, če rečemo: *Delo so opravili v določenem času. Določena pravila je treba spoštovati. Načrte bodo pregledali (za to) določeni strokovnjaki. Izpolnili so (s pogodbo) določene obveznosti.* Prav tako je ustrezna raba, kadar koga nočemo ali ne moremo imenovati, a se točno ve, o kom govorimo, npr.: *Določeni pisci pišejo prezapleteno. Ocene določenih kritikov niso nikoli dobronamerne. Določena gospa zelo rada spletkari.* A pogosto je deležnik določen -a -o rabljen tam, kjer bi moral stati nedoločni zaimsek neki (v množini nekateri)⁴, včasih pa ga lahko zamenjamo tudi s pridevnikom posamezen ali kar izpustimo.

Določeni ljudje vedno zamujajo.

Študenti so se posvetili **določenim** segmentom politike Evropske unije.

Na **določenih** mestih je potrebna previdnost.

Pri prevajanju v slovenščino ima še vedno **določene** težave.

→ **Nekateri** ljudje vedno zamujajo.

→ Študenti so se posvetili **posameznim** segmentom politike Evropske unije.

→ Na **nekaterih** mestih je potrebna previdnost.

→ Pri prevajanju v slovenščino ima še vedno težave.

Navedene povedi bi lahko zapisali tudi takole:

So ljudje, ki vedno zamujajo. / Nekateri ne znajo biti točni.

Ponekod je potrebna previdnost. / Na nekaterih mestih ne pozabite na previdnost.

Prevajanje v slovenščino ji še vedno povzroča težave. / Težav pri prevajanju v slovenščino še ni odpravila.

Ti primeri kažejo, da pri lektoriranju ali samolektoriranju besedil v slovenščini ne moremo kar mehanično in vedno upoštevati navodil, nasvetov o tem, katero (napačno) besedo ali besedno zvezo zamenjati s katero (pravilno), da torej stvari nikoli niso zgolj črno-bele, ampak je treba predvsem razmišljati o pomenu besed in se truditi, da bi čim jasneje in čim lepše izrazili misel.

Literatura

Janez Gradišnik, Slovensko ali angleško, Mohorjeva družba, Celje 1993

Erika Kržišnik, Norma v frazeologiji in odstopi od nje v besedilih, Slavistična revija, letnik 44/1996, št. 2

Slovenski pravopis, SAZU in DZS, Ljubljana 1962

kih: bratje (stil. brati), dedje (in dedi), fantje (stil. fanti), gospodje (stil. gospodi), gostje (tudi gosti), očetje (tudi očeti). Gre tudi še golobje (poleg golobi), sosedje (in sosedi), škratje (poleg škrti), grofje (poleg grofi), ne pa več Gotje, grobje, snopje ali celo Ljubljančanje ali Celjanje. « Jože Toporišič 2000, str. 283.

⁴ Janez Gradišnik meni, da se ta »slaba 'publicistična' raba (morda ponevedoma) naslanja na nemško frazo **ein gewisser**, ki ne pomeni nič drugega kot **neki** (v množini **gewisse** = nekateri)«. Janez Gradišnik 1993, str. 33.

Slovenski pravopis, Pravila, SAZU in DZS, Ljubljana 1994

Slovar slovenskega knjižnega jezika, SAZU in DZS, Ljubljana 1980–1991

Janez Sršen, Jezik naš vsakdanji, Gospodarski vestnik, Ljubljana 1992

Jože Toporišič, Slovenska slovnica, Založba Obzorja, Maribor 2000

Silva Trdina, Besedna umetnost, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1977

Alan McConnell - Duff

Formal Correspondence in English

Introduction

Letters are a polite form of written conversation or dialogue, with one great advantage: the paper gives us the chance to check our words before they have been "uttered". Although, with the increasing use of e-mail, it has now become possible to respond almost as rapidly to the written as to the spoken word. All the same, we still need to produce formal letters – documents which need to be consulted, responded to or filed for reference. These are the topic of this article.

Writing letters at a formal or semi-official level, even in our own language, is not easy. In a foreign language, it may be even more difficult. This is why I have chosen to concentrate here on some of the main difficulties that may be faced by anyone translating or writing letters in English.¹ The suggestions given are not prescripts – for one cannot wholly prescribe how a specific letter should be written. They are, rather, guidelines to help identify the "danger-spots", i.e., potential areas of weakness in formal/semi-official correspondence. I should add that the word **formal** is used in the broader sense, to include documents ranging from diplomatic communications to business letters, enquiries, invitations and circular mail.

General points about letter writing

A cynic might say: "Letter writing is easy. All you have to do is take a few fixed expressions, put them in the right place, fill in the details, end with Best wishes, Yours sincerely ... And there you are!"

The cynic might have one good point, which is that much of the content of a formal

letter is made up of fixed or standard expressions, e.g.:

- Enclosed please find ... / V prilogi vam dostavljam ...
- Please feel free to contact us for further information / Na voljo smo vam za dodatne informacije.

However, linking the fixed expressions to the rest of the text is not always easy, as we shall see further on.

Let us begin, however, with some of the features of letter writing which deserve special attention.

¹ Note: materials and approaches presented here are drawn from a forthcoming book on the same topic, and copyright is therefore reserved